

*Софія Дембіцька**Ірина Кобилянська*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ

У сучасному суспільстві економічний розвиток держави залежить не лише від наявних природних і виробничих ресурсів, а й, в першу чергу, – від інтелектуального потенціалу та економіки знань. Роботодавцям недостатньо наявності диплома про отримання вищої освіти, увага звертається, насамперед, на якість знань, які отримав випускник закладу вищої освіти.

У Болонській декларації 1999 року зауважується, що одним із найважливіших напрямів діяльності країн – учасниць Болонського процесу є співробітництво в галузі забезпечення якості вищої освіти через розробки відповідних критеріїв і методологій оцінювання, що виступає основою для формування європейського простору вищої освіти (The European Higher Education Area, 1999).

Це викликало необхідність адаптації системи освіти України до сучасних європейських світових стандартів і пошуки ефективних шляхів забезпечення та оцінювання якості вищої освіти. На сучасному етапі ми спостерігаємо тенденцію до децентралізації освітнього процесу з метою перерозподілу певної кількості повноважень й підвищення відповідальності у закладах вищої освіти, що має привести до покращення якості освітніх послуг, які надаються закладами вищої освіти.

Результати дослідження

Професійна підготовка майбутніх фахівців у вищій школі на сьогодні є предметом численних наукових досліджень. В більшості з них стверджується, що університетська освіта покликана давати майбутнім фахівцям не лише системні знання про майбутню професійну сферу діяльності, її специфіку, але й має формувати особистісні якості фахівця з метою формування його конкурентоспроможності на ринку праці.

Це обґрунтовано в дослідженнях Г. Аніловської, Н. Марушко, Л. Томаневич (2006), які вважають, що розвиток університетської освіти передбачає набуття такої якості, що відповідає потребам особистості студента, вимогам суспільства та забезпечує інтеграцію у світовий освітній простір (Аніловська, Марушко, Томаневич, 2006).

Крім того, питання якості вищої освіти відображені в численних публікаціях таких науковців, як В. Андрущенко, В. Білокопитов, І. Бех, К. Гнезділова, О. Демченко, В. Зінченко, М. Кисіль, В. Кремень, К. Корсак, О. Левченко, В. Луговий, С. Ніколасенко, П. Саух, Ж. Таланова, І. Тализіна, А. Токман, М. Степко, Є. Шулгін, С. Цимбалюк, Я. Яхніна та інші.

В європейському просторі вищої освіти існує ряд організацій, які займаються забезпеченням якості вищої освіти: Міжнародна асоціація президентів університетів (МАПУ); Європейська асоціація вищих навчальних закладів (ЄАВНЗ); Європейська асоціація університетів (ЕАУ); Європейське студентське міжнародне бюро (ЄСМБ); Міжнародна мережа агенцій із забезпечення якості вищої освіти (ММАЗЯ); Європейська мережа з забезпечення якості вищої освіти (ЄМЗЯ); Європейський консорціум акредитацій (ЄКА); Транснаціональний європейський проект оцінювання (ТЄПО); Центрально- та Східноєвропейська мережа (ЦСЄ); Скандинавська мережа з забезпечення якості вищої освіти (Бабін, 2011, с. 12)

Не зважаючи на досить широке висвітлення проблеми якості в закладах вищої освіти, на сьогодні дискусійними залишаються питання про зміст якості вищої освіти, умови забезпечення її якості, критерії та показники.

Поняття «якість вищої освіти» розглядається у різних аспектах, зокрема:

– найбільш ефективне використання людських і матеріальних ресурсів вищої школи (Меморандум про вищу освіту Комісії Європейських співтовариств, 1991)

– багатовимірна концепція, яка має охоплювати всі її функції і види діяльності: навчальні та академічні програми; наукові розробки і стипендії; комплектацію кадрами; учнів; будівельні споруди; матеріально-технічну базу; устаткування; роботу на благо суспільства і академічне середовище (Всесвітня декларація про вищу освіту для ХХІ століття, 1998);

– рівень здобутих особою знань, умінь, навичок, інших компетентностей, що відображає її компетентність відповідно до стандартів вищої освіти (Про вищу освіту, 2004);

– якість є ступенем, до якого сукупність власних характеристик задовольняє вимоги (Системи управління якістю. Основні положення та словник термінів (ISO 9000:2005, IDT): ДСТУ ISO 9000:2007, 2008);

– комплексна характеристика процесу виховання та навчання людини (або його результату) в системі вищої школи, що являє собою сукупність лише власних характеристик, отримуваних у результаті здобуття вищої освіти (Азгальдов, Костин, 2012).

Вдосконалення підходів до підготовки фахівців у закладах вищої освіти за вимогами компетентнісного підходу зумовило появу переліку компетентностей випускників за різними напрямками підготовки та шляхів їх формування в освітньо-професійній програмі. Позитивним є той момент, що в освітньо-професійній програмі встановлюються вимоги до змісту, обсягу, рівня освітньої та професійної підготовки, вона є основою при розробці навчальних планів і програм усіх навчальних дисциплін. Однак реальних механізмів та алгоритмів, які забезпечують розвиток і формування окреслених компетенцій, поки що не існує.

Як вважає Н. Содоренко (2016), саме заклади вищої освіти мають відповідати за якість освітніх послуг і за те, як ця якість забезпечується в інтересах суспільства. Крім того, на думку дослідниці, потрібно вдосконалювати якість навчальних програм в інтересах студентів; мають існувати ефективні та надійні організаційні структури, у межах яких ці академічні програми здійснюються, а необхідними умовами забезпечення якості є прозорість та використання зовнішньої фахової експертизи, розробка та забезпеченість процесів, за допомогою яких заклади вищої освіти зможуть демонструвати свою відкритість та підзвітність (с. 83).

Аналіз проведеного анкетування викладачів і студентів технічних спеціальностей Вінницького національного технічного університету показав, що основними завадами на шляху забезпечення якості вищої освіти є недостатня матеріально-технічна база, недостатнє використання інтерактивних технологій, переважання репродуктивних методів проведення практичних і лабораторних занять, відсутність зв'язку теоретичного навчання з майбутньою фаховою діяльністю тощо. Тому погоджуємося з думкою Н. Родненкової (2014), що пасивна позиція студентів у процесі навчання, яка в результаті вплине на якість отриманих знань, пов'язана з такими причинами:

- відсутність чітких процедур, які дають змогу студентам користуватися своїми правами та бути активними партнерами в освітньому процесі;
- пасивність студентів. Вони вважають, що для цього потрібно витратити надто багато часу та зусиль, крім того, вони не вірять, що можуть впливати на освітній простір;
- відсутність досвіду захисту своїх прав, незнання своїх можливостей. Студенти побоюються, що порушення проблемних питань позначиться на їх успішності, на виплаті стипендії;
- у частини студентів немає внутрішньої мотивації до навчання, тому на цьому етапі життя їх задовольняє сучасна система навчання.

Цікавою є думка М. Костецької (2017), що передумовою якісної вищої освіти має стати надання молоді професійної компетентності перспективного плану, тобто орієнтованої на майбутній ринок праці, а не на той, що існував раніше (с. 142). Питання оцінювання якості вищої освіти також містить низку нюансів. Зокрема, В. Ніколаєвський (2001) вважає, що основними чинниками, що забезпечують якість освіти, є професійна підготовка викладачів, навчально-методичне забезпечення навчального процесу, наявність системи контролю й оцінювання викладання, рівня знань студентів, застосування сучасних освітніх технологій у навчальному процесі, залучення викладачів і студентів до науково-дослідної діяльності, відповідність програм навчальних дисциплін сучасним вимогам, належне матеріально-технічне забезпечення навчального процесу, забезпеченість науковою літературою, що відповідає сучасним вимогам, використання матеріалів соціологічних та інших досліджень, спрямованість викладання на формування соціальних якостей сучасного фахівця, стимулювання самостійної роботи студентів, контакти з провідними зарубіжними фахівцями.

Отже, вважаємо, що, з метою забезпечення якості вищої технічної освіти, доцільно здійснювати науковий пошук у таких напрямках:

- стандартизація змісту вищої технічної освіти. На сьогодні кожен заклад вищої освіти, який здійснює підготовку фахівців технічних спеціальностей, сам розробляє освітньо-професійну програму. Перелік дисциплін у кожному закладі при цьому значно відрізняється. І, якщо виникає пи-

тання переведення студента з одного закладу в інший, академічна різниця може становити до двадцяти дисциплін;

- запровадження компетентнісного підходу у вищій освіті та розробка шляхів розвитку фахових і загальних компетенцій;
- інтеграція теоретичної та фахової підготовки;
- формування мотивації до самовдосконалення протягом усієї фахової діяльності;
- використання новітніх технологій та інновацій.

Систему забезпечення якості вищої освіти можна розділити на дві складові: внутрішню та зовнішню.

До зовнішньої складової системи забезпечення якості мають входити стандарти вищої освіти для кожного рівня вищої освіти в межах кожної спеціальності відповідно до Національної рамки кваліфікацій, ліцензійні умови провадження освітньої діяльності закладів освіти, вимоги державної атестації щодо набутих компетентностей випускників, рейтингове оцінювання закладу вищої освіти.

Внутрішня складова системи забезпечення якості має передбачати постійний і прозорий контроль за кадровим, навчально-методичним, матеріальним забезпеченням освітньої діяльності, якістю проведення навчальних занять, контроль за станом розвитку компетенцій студентів тощо.

Висновки

Здійснений огляд стану проблеми дослідження в науковій літературі дає підставу стверджувати, що система вищої освіти перебуває в стані активного реформування у напрямку, визначеному Болонською декларацією, з метою наближення до Європейських стандартів вищої освіти. Збільшується автономність закладів, що має посилити їх відповідальність за якість надаваних освітніх послуг, змінити пріоритети (з кінцевої мети – отримання диплома) в напрямку забезпечення формування компетентності випускників. З цією метою триває робота над розробкою та уточненням стандартів вищої освіти, оптимальної організації освітнього процесу та управління освітньою діяльністю.

Перспективами подальших досліджень є розробка підходів як до цільового оцінювання якості освіти в цілому, так і для окремої групи зацікавлених сторін.

СПИСОК ПОСИЛАНЬ

- Азгальдов, Г. Г., & Костин, А. В. (2012). *Квалиметрия в высшей школе*. Москва: ИнформЗнание.
- Аніловська, Г. Я., Марушко, Н. С., & Томаневич, Л. М. (2006). *Університетська освіта: навч. посіб.* Львів: Магнолія.
- Бабін, І. (2011). Забезпечення якості вищої освіти: європейський, національний та інституційний рівні. *Наука і освіта*, № 1.
- Всесвітня декларація про вищу освіту для XXI століття. (1998).
- Костецька, М. (2017). Підвищення якості вищої освіти як чинник розвитку і модернізації змісту освітнього процесу. *Молодь і ринок*, № 1 (144).
- Меморандум про вищу освіту Комісії Європейських співтовариств. (1991).
- Ніколаєвський, В. (2001). *Соціологічна освіта в Україні: критерії та освітні стратегії досягнення якості*. Взято з http://www.sociology.kharkov.ua/docs/chten_01/nick.doc.
- Про вищу освіту, № 1556-VII. (2014).
- Родненкова, Н., & Кордуба, Ю. (2014). *Процедури участі студентів у процесі забезпечення якості освіти в університеті*. Львів: Видавництво Компанія «Манускрипт».
- Сидоренко, Н. (2016). Внутрішнє забезпечення якості вищої освіти в Україні як суспільно-освітній пріоритет. *Державне управління та місцеве самоврядування*, вип. 4 (31).
- Система управління якістю. Основні положення та словник термінів (ISO 9000:2005, IDT): ДСТУ ISO 9000:2007 (2008).
- The European Higher Education Area. Joint Declaration of the Ministers of Education. Bologna. 19 June. § P. 2. (1999).

REFERENCES

- Azgal'dov, G. G., & Kostin, A. V. (2012). *Kvalimetriya v vysshej shkole*. Moskva: InformZnanie.
- Anilovska, G. YA., Marushko, N. S., & Tomanovich, L. M. (2006). *Universitetska osvita: navch. posib.* Lviv: Magnoliya.
- Babin, I. (2011). Zabezpechennya yakosti vishchoї osviti: evropejs'kij, nacional'nij ta institucijnij rivni. *Nauka i osvita*, № 1.
- Vsesvitnya deklaraciya pro vishchu osvitu dlya HKHI stolittya. (1998).
- Kostec'ka, M. (2017). Pidvishchennya yakosti vishchoї osviti yak chinnik rozvitku i modernizacii zmistu osvitn'ogo procesu. *Molod i rinok*, № 1 (144).
- Memorandum pro vishchu osvitu Komisii Evropejs'kih spivtovaristv. (1991).
- Nikolaevskij, V. (2001) *Sociologichna osvita v Ukraїni: kriterii ta osvitni strategii dosyagnennya yakosti*. Vzyato z http://www.sociology.kharkov.ua/docs/chten_01/nick.doc.
- Pro vishchu osvitu, № 1556-VII. (2014).
- Rodnenkova, N., & Korduba, YU. (2014). *Proceduri uchasti studentiv u procesi zabezpechennya yakosti osviti v universiteti*. Lviv: Vidavnicтво Kompaniya «Manuskript».
- Sidorenko, N. (2016). Vnutrishne zabezpechennya yakosti vishchoї osviti v Ukraїni yak suspilno-osvitnij prioritet. *Derzhavne upravlinnya ta misceve samovryaduvannya*, vip. 4 (31).
- Sistemi upravlinnya yakistyu. Osnovni polozhennya ta slovník terminiv (ISO 9000:2005, IDT): DSTU ISO 9000:2007 (2008).
- The European Higher Education Area. Join Declaration of the Ministers of Education. Bologna. 19 June. § P. 2. (1999).

Софія Дембіцька

Ірина Кобилянська

Забезпечення якості фахової підготовки в закладах вищої технічної освіти

У статті викладена інформація щодо особливостей та шляхів забезпечення якості фахової підготовки в закладах вищої технічної освіти. Зокрема, розглядається поняття «якість вищої освіти» та його особливості з урахуванням різних точок зору на даний об'єкт.

Об'єкт дослідження – напрямки покращення якості фахової підготовки в закладах вищої технічної освіти.

Метою даної статті є обґрунтування шляхів покращення якості фахової підготовки в закладах вищої технічної освіти з метою забезпечення розвитку фахової компетентності випускників інженерних спеціальностей.

Проблема забезпечення якості вищої освіти визначена низкою нормативних документів, зокрема законом України «Про вищу освіту», і набула широкого обговорення в наукових виданнях. Це пов'язано з тим, що система вищої освіти перебуває в стані активного реформування у напрямку, визначеному Болонською декларацією, з метою наближення до Європейських стандартів вищої освіти.

В статті здійснено аналіз публікацій щодо питання забезпечення якості освітнього процесу в закладах вищої технічної освіти та встановлено, що перспективними шляхами у цьому напрямку є стандартизація змісту вищої технічної освіти, запровадження компетентнісного підходу, інтеграція теоретичної та фахової підготовки, формування мотивації до самовдосконалення протягом усієї фахової діяльності й використання новітніх технологій та інновацій.

Перспективами подальших досліджень є розробка підходів як до цільового оцінювання якості освіти в цілому, так і для окремої групи зацікавлених сторін.

Ключові слова: якість, вища освіта, фахова підготовка, фахівці технічних спеціальностей, формування компетенцій, удосконалення навчального процесу.

Софія Дембіцька – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри безпеки життєдіяльності та педагогіки безпеки, Вінницький національний технічний університет, *e-mail:* sofiyadem13@gmail.com

Ірина Кобилянська – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри безпеки життєдіяльності та педагогіки безпеки, Вінницький національний технічний університет, *e-mail:* akobilanskiy@gmail.com

Sofia Dembitska

Iryna Kobylianska

Providing Quality of Professional Preparation in Higher Education Technical Institutions

The article provides information on the features and ways of ensuring the quality of professional training in technical institutions of higher education. In particular, the concept of «quality of higher education» and its features are considered taking into account different points of view on this object.

Object of research are directions of improvement of quality of professional training in technical institutions of higher education.

The purpose of this article is to substantiate ways to improve the quality of professional training in technical institutions of higher education in order to ensure the development of professional competence of graduates of engineering specialties.

The problem of ensuring the quality of higher education is determined by a number of normative documents, in particular the Law of Ukraine «On Higher Education» and has been widely discussed in scientific publications. This is due to the fact that the system of higher education is in a state of active reform in the direction of the Bologna Declaration, with a view to approaching the European standards of higher education.

The article analyzes publications on the issue of ensuring the quality of educational process in technical institutions of higher education and found that perspective ways in this direction are standardization of the content of higher technical education, introduction of a competent approach, integration of theoretical and professional training, formation of motivation to self-improvement during all professional activities and the use of state-of-the-art technologies and innovations.

Prospects for further research are the development of approaches to the targeted assessment of the quality of education as a whole, and for a specific stakeholder group.

Key words: quality, higher education, vocational training, specialists in technical specialties, formation of competences, improvement of educational process.

Sofia Dembitska – Cand. Sc. (Pedagogical), Assistant Professor of the Chair of Security of Life and Safety Pedagogic, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, *e-mail*: sofiyadem13@gmail.com

Iryna Kobylianska – Cand. Sc. (Pedagogical), Assistant Professor of the Chair of Security of Life and Safety Pedagogic, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, *e-mail*: akobilanskiy@gmail.com

София Дембицкая

Ирина Кобылянская

Обеспечение качества профессиональной подготовки в заведениях высшего технического образования

В статье изложена информация относительно особенностей и путей обеспечения качества профессиональной подготовки в заведениях высшего технического образования. В частности, рассматривается понятие «качество высшего образования» и его особенности с учётом различных точек зрения на данный объект.

Объект исследования – направления улучшения качества профессиональной подготовки в заведениях высшего технического образования.

Целью данной статьи является обоснование путей улучшения качества профессиональной подготовки в заведениях высшего технического образования с целью обеспечения развития профессиональной компетентности выпускников инженерных специальностей.

Проблема качества высшего образования определена рядом нормативных документов, в частности законом Украины «О высшем образовании», и получила широкое обсуждение в научных изданиях. Это связано с тем, что система высшего образования находится в состоянии активного реформирования в направлении, определенном Болонской декларацией, с целью приближения к европейским стандартам высшего образования.

В статье проанализированы публикации по вопросу обеспечения качества образовательного процесса в заведениях высшего технического образования и установлено, что перспективным направлением является стандартизация содержания высшего технического образования, внедрение компетентного подхода, интеграция теоретической и профессиональной подготовок, формирования мотивации к самосовершенствованию на протяжении всей профессиональной деятельности и использование новейших технологий и инноваций.

Перспективами дальнейших исследований является разработка подходов как к целевому оцениванию качества образования в целом, так и отдельной группы заинтересованных сторон.

Ключевые слова: качество, высшее образование, профессиональная подготовка, специалисты технических специальностей, формирование компетенций, совершенствования учебного процесса.

София Дембицкая – кандидат педагогических наук, доцент кафедры безопасности жизнедеятельности и педагогики безопасности, Винницкий национальный технический университет, Винница, *e-mail*: sofiyadem13@gmail.com

Ирина Кобылянская – кандидат педагогических наук, доцент кафедры безопасности жизнедеятельности и педагогики безопасности, Винницкий национальный технический университет, Винница, *e-mail*: akobilanskiy@gmail.com